

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Економіки та підприємництва

«Затверджую»

Завідувач кафедри Економіки

_____ (Терещенко С.І.)

«__» _____ 2019 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність: 101 «Екологія»

Факультет: Агротехнологій та природокористування

2019 - 2020 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Організація управління в екологічній діяльності»
для студентів за спеціальністю:
101 «Екологія».

Розробники: *Сухоставець А.І., доцент кафедри економіки, к.е.н., доцент*

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри *Економіки*.

Протокол від __ червня 2019 року № __

Завідувач кафедри _____ (Терещенко С.І.)

Погоджено:

Декан факультету Агротехнологій
та природокористування _____ (І.М. Коваленко)

Декан факультету Економіки і менеджменту _____ (Н.І. Строченко)

Методист методичного відділу _____ (_____)

Зареєстровано в електронній базі: «__» _____ 2019 р.

© СНАУ, 2019 рік

Сухоставець А.І., 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 10 «Природничі науки» Напрямок підготовки:	<i>За вибором</i>
Модулів – 2	Спеціальність: 101 «Екологія»	Рік підготовки: 2019-2020-й
Змістових модулів: 4		Курс 4
Індивідуальне науково-дослідне завдання:		Семестр 8
Загальна кількість годин:– 90		Лекції 14 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента – 5		Практичні, семінарські 16 год.
	Лабораторні -	
	Самостійна робота 60 год.	
	Індивідуальні завдання:	
	Вид контролю: екзамен	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%): 33,3/66,7 (30/60)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни (*витікають із освітньо-професійної програми*)

Мета: дати майбутньому спеціалісту-екологу на основі теорії управління цілісну уяву про управління будь-якою галуззю народногосподарського комплексу як єдиною системою з урахуванням особливостей організації процесу управління в екології на локальному, регіональному, державному і міжнародному рівнях.

Завдання:

- забезпечити ґрунтовну підготовку з організації управління в екологічній діяльності;
- навчити розуміти закони і категорії теорії управління;
- дати розуміння механізму, методів, техніки, технології, змісту і принципів управління;
- розкрити способи і методи організації системи управління в екології, видів і функцій окремих контролюючих органів,
- дати розуміння загальних правил формування структури управління
- ознайомити з світовими нормативами управління природоохоронною діяльністю.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- предмет, цілі та методи управління, їх класифікації та організаційні форми;
- принципи і функції процесу управління;
- принципи побудови структури управління, її елементи, вертикальні та горизонтальні зв'язки між ними;
- класифікацію кадрів управління, вимоги до них і принципи їх підбору;
- склад апарату управління, компетенцію органу управління;
- перелік функції державного управління в сфері екології;
- функції Міністерства охорони навколишнього природного середовища України;
- організаційну структуру служб охорони навколишнього природного середовища на обласному та місцевому рівнях;
- систему спостережень за станом навколишнього природного середовища України;
- загальні вимоги ISO серії 14 000 до системи управління навколишнім природним середовищем;
- особливості управління екологічною діяльністю в країнах світу;
- досвід країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у розбудові екологічного управління;
- особливості управління природоохоронною діяльністю в країнах Центральної і Східної Європи;
- принципи і призначення проекту ТАСІС ЄС.

Вміти:

- розробляти план діяльності із застосуванням методів управління;
- формулювати вимоги до кадрів управління і застосувати на практиці принципи підбору кадрів управління;
- складати основні документи, що регулюють роботу апарату управління;

- працювати з технікою управління, виконувати правила документування і документообігу;
- нормувати управлінську працю;
- називати складові апарату державного управління в екології;
- перераховувати функції державного управління в екології;
- організовувати штаби громадських інспекторів, встановлювати завдання й об'єкти громадського контролю;
- визначати об'єкти спостережень різних міністерств і відомств України;
- розробляти екологічну політику організації згідно ISO 14 000;
- впроваджувати систему управління навколишнім середовищем ISO 14 000;
- узагальнювати міжнародний досвід з управління екологічною діяльністю;
- застосовувати досвід країн Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) в екологічному управлінні.

3. Програма навчальної дисципліни

Затверджена рішенням кафедри економіки від __ червня 2019 року № __ та знаходиться на апробації

Модуль №1 «Теоретичні основи управління»

Тема 1. Предмет, цілі та методи управління.

Теорія управління. Класифікація цілей. Класифікація методів. Організаційні форми методів. Структура управління та її елементи. Вертикальні та горизонтальні зв'язки. Принципи побудови структури управління.

Тема 2. Принципи та функції управління.

Види функцій управління. Типи класифікацій функцій управління. Функції попереднього управління. Функції оперативного управління. Функції заключного управління.

Тема 3. Процес управління.

Техніка та технологія управління. Класифікація техніки управління. Управлінська інформація. Види документів. Управлінське рішення. Кадри управління та їх класифікація. Апарат управління. Стили керівництва. Нормування управлінської праці. Положення про орган управління. Положення про підрозділи органу управління.

Тема 4. Закони гармонізації системи «природа-суспільство».

Регламентуючі принципи вирішення проблем гармонізації. Ноосферні принципи вирішення проблем гармонізації. Механізми екологічного управління. Базові основи екологічного управління. Механізми екологічного управління. Сучасні вимоги до екологічного управління та проблеми.

Модуль №2. Системи управління екологічною діяльністю в Україні та світі

Тема 5. Основні системи екологічного управління.

Державне екологічне управління. Корпоративне екологічне управління. Ознаки та особливості корпоративного екологічного управління. Місцеве екологічне управління. Громадське екологічне управління. Неурядові та громадські організації та їх роль у формуванні нового ставлення до природи.

Тема 6. Системи спеціального екологічного управління.

Інформаційні системи екологічного управління. Система басейнового екологічного управління. Система управління формування національної екологічної мережі.

Тема 7. Поняття функцій державного управління в сфері екології.

Перелік функцій державного управління в екології. Контроль управління якістю природного середовища. Напрями державної системи екологічного управління. Органи державного екологічного управління.

Тема 8. Стандарти ISO 14000.

Поняття «ISO». Загальні вимоги ISO серії 14000 до системи управління навколишнього природного середовища.

Тема 9. Управління екологічною діяльністю в країнах світу.

Досвід країн Організації економічного співробітництва та розвитку в розбудові екологічного управління. Розвиток регіональної системи управління промисловими відходами (Проект ТАСІС ЄС).

4. Структура навчальної дисципліни

Номери і назви тем	Кількість годин					
	у тому числі					
	усього	л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1. Теоретичні основи управління						
Змістовий модуль 1. Основи управління						
Тема 1. Предмет, цілі та методи управління.		2	2			6
Тема 2. Принципи та функції управління.		2	2			6
Разом за змістовим модулем 1		4	4			12
Змістовий модуль 2. Процес і технологія управління						
Тема 3. Процес управління.		2	2			6
Тема 4. Закони гармонізації системи «природа-суспільство».		2	2			7
Разом за змістовим модулем 2		4	4			13
Разом у 1-му модулі		8	8			25
Модуль 2. Системи управління екологічною діяльністю в Україні та світі						
Змістовий модуль 3. Системи управління екологічною діяльністю						
Тема 5. Основні системи екологічного управління.		2	2			7
Тема 6. Системи спеціального екологічного управління.		2	2			7
Разом за змістовим модулем 3		4	4			14
Змістовий модуль 4. Державне управління в екологічній діяльності.						
Тема 7. Поняття функцій державного управління в сфері екології.		2	2			7
Тема 8. Стандарти ISO.			2			7
Тема 9. Управління екологічною діяльністю в країнах світу.						7
Разом за змістовим модулем 4		2	4			21
Разом у 2-му модулі		6	8			35
За увесь навчальний курс		14	16			60

5. Теми та план лекційних занять

№ з/п	Назва теми та план	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет, цілі та методи управління.	2
2	Тема 2. Принципи та функції управління.	2

3	Тема 3. Процес управління.	2
4	Тема 4. Закони гармонізації системи «природа-суспільство».	2
5	Тема 5. Основні системи екологічного управління.	2
6	Тема 6. Системи спеціального екологічного управління.	2
7	Тема 7. Поняття функцій державного управління в сфері екології.	2
8	Тема 8. Стандарти ISO.	
9	Тема 9. Управління екологічною діяльністю в країнах світу.	
	Разом	14

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет, цілі та методи управління.	2
2	Тема 2. Принципи та функції управління.	2
3	Тема 3. Процес управління.	2
4	Тема 4. Закони гармонізації системи «природа-суспільство».	2
5	Тема 5. Основні системи екологічного управління.	2
6	Тема 6. Системи спеціального екологічного управління.	2
7	Тема 7. Поняття функцій державного управління в сфері екології.	2
8	Тема 8. Стандарти ISO.	2
9	Тема 9. Управління екологічною діяльністю в країнах світу.	
	Разом	16

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет, цілі та методи управління.	6
2	Тема 2. Принципи та функції управління.	6
3	Тема 3. Процес управління.	6
4	Тема 4. Закони гармонізації системи «природа-суспільство».	7
5	Тема 5. Основні системи екологічного управління.	7
6	Тема 6. Системи спеціального екологічного управління.	7
7	Тема 7. Поняття функцій державного управління в сфері екології.	7
8	Тема 8. Стандарти ISO.	7
9	Тема 9. Управління екологічною діяльністю в країнах світу.	7
	Разом	60

8. Індивідуальні завдання

1. Предмет і методи теорії управління (логічний і метод зразків).
2. Процеси управління, їх класифікація. Функціональний розріз процесу управління.
3. Організація управління. Технологія управління.
4. Функції управління (попереднього, оперативного, заключного управління, контроль, облік, аналіз).
5. Стадії виділення функцій управління (організація, мотивація, координація).
6. Цілі управління. Класифікації цілей управління. Цільовий норматив.
7. Основні методи управління.
8. Техніка управління, її класифікація.
9. Технологія управління. Управлінська інформація.
10. Управлінське рішення.
11. Структура управління, її елементи. Вертикальні та горизонтальні зв'язки.
12. Кадри управління, їх класифікація (керівники, фахівці, допоміжний персонал) і принципи підбору.
13. Орган управління, його компетенція і структурні підрозділи.
14. Фундаментальні складові екологічного управління.
15. Біотичний механізм регулювання навколишнього середовища.
16. Механізм еколого – господарського балансу територій.
17. Кадастровий механізм.
18. Моніторинговий механізм.

19. Законодавчий і нормативно – правовий механізм.
20. Економічний механізм.
21. Адміністративний механізм.
22. Інформаційно – контрольний механізм.
23. Науково – освітній механізм.
24. Громадський механізм.
25. Сучасні вимоги до екологічного управління.
26. Основні проблеми екологічного управління.
27. Екологічна політика, програми, стратегічні плани дій.
28. Основні системи екологічного управління. Невід’ємні частини та елементи всіх систем управління.
29. Кадастрова інформаційна система. Державні кадастри.
30. Екологічне картографування. Види карт та їх інформаційне забезпечення.
31. Поняття та функції системи басейнового управління.
32. Інформаційні системи екологічного управління, їх групи, види та специфіка.
33. Поняття та функції громадського екологічного управління.
34. Системи спеціального екологічного управління.
35. Стратегія збалансованого розвитку населених пунктів.
36. Головний принцип корпоративного управління. Фундаментальні підходи на яких ґрунтується корпоративне управління.
37. Поняття «корпорація». Ознаки, які притаманні усім корпораціям.
38. Поняття місцевого самоврядування. Його важливий механізм.
39. Поняття функцій державного управління в сфері екології.
40. Органи загальної компетенції державного управління.
41. Органи спеціальної компетенції державного управління.
42. Органи галузевої компетенції державного управління.
43. Служби охорони навколишнього середовища в Україні.
44. Функції Мінприроди України.
45. Система спостережень за станом навколишнього природного середовища України.
46. Управління в галузі охорони та використання лісових ресурсів.
47. Основні функції державного управління в галузі геологічного вивчення, використання та охорони надр.
48. Право користування надрами. Суб’єкт та об’єкт права користування надрами.
49. Надра як об’єкт правового регулювання, використання та охорони.
50. Особливості управління і контролю в галузі використання, відтворення та охорони вод.
51. Основні функції управління в галузі охорони атмосферного повітря.
52. Земельний фонд України. Охорона земель.
53. Водні ресурси як об’єкт правового регулювання використання та охорони, їх функції. Пріоритетне використання вод.
54. Види відповідальності за порушення законодавства про охорону атмосферного повітря.
55. Міжнародна організація із стандартизації (ISO). Головна функція системи ISO.
56. Загальні вимоги стандартів ISO серії 14000 до системи управління навколишнім середовищем.
57. Проект ТАСІС ЄС.
58. Базельська конвенція, її основні задачі.
59. ОЕСР в екологічному управлінні.
60. Екологічне управління в країнах Центральної і Східної Європи.
61. Інтегрована екологічна політика.
62. Функції воеводських інспекцій охорони природного середовища.

9. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни «Організація управління в екологічній діяльності» використовуються:

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. *Словесні*: розповідь, пояснення, бесіда (евристична і репродуктивна), лекція, інструктаж, робота з книгою (читання, переказ, виписування, складання плану, конспектування, виготовлення таблиць, графіків, опорних конспектів тощо).

1.2. *Наочні*: демонстрація, ілюстрація.

1.3. *Практичні*: практична робота, вправа.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання.

2.1. *Аналітичний*

2.2. *Методи синтезу*

2.3. *Індуктивний метод*

2.3. Дедуктивний метод

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів.

3.1. Проблемний

3.2. Частково-пошуковий (евристичний)

3.3. Дослідницький

3.4. Репродуктивний

3.5. Пояснювально-демонстративний

4. Активні методи навчання - використання технічних засобів навчання, мозкова атака, диспути, використання проблемних ситуацій, самооцінка знань, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій

5. Інтерактивні технології навчання - використання мультимедійних технологій, співробітництво студентів.

10. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС

2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)

3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:

- рівень знань, продемонстрований на практичних, лабораторних та семінарських заняттях;

- активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;

- експрес-контроль під час аудиторних занять;

- самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;

- виконання аналітично-розрахункових завдань;

- написання рефератів, есе, звітів;

- результати тестування;

- письмові завдання при проведенні контрольних робіт;

- виробничі ситуації, кейси тощо.

4. Пряме врахування у підсумковій оцінці виконання студентом певного індивідуального завдання:

- науково-дослідна робота;

- навчально-дослідна робота;

- навчально-практичне дослідження із презентацією результатів тощо.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

при формі контролю «іспит»

Поточне тестування та самостійна робота																СРС	Разом за модулі та СРС	Атестація	Підсумковий екзамен	Сума
Змістовий модуль 1 - 5 балів		Змістовий модуль 2 - 5 балів		Змістовий модуль 3 - 12 балів					Змістовий модуль 4 - 18 балів											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	СРС				
2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	15	55	15	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
60-68	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Організація управління в екологічній діяльності»

13. Рекомендована література**Базова**

1. Екологічне управління: Підручник / В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Т.О. Білявський та ін. - К.: Либідь, 2004. - 432 с.
2. Максименко Н. В., Задніпровський В. В., Клименко О. М. Організація управління в екологічній діяльності. Підручник для студентів екологічних спеціальностей ВНЗ. Видання 2-ге перероблене і доповнене – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2008. – 339 с.
3. Богаров М. К. Наука управління: новий підход. - М.: Знание, 1990. - 64 с.
4. Водачек Л., Вадачкова О. Стратегія управління інноваціями на підприємстві: Пер. со словацького. - М.: Экономика, 1989.-167 с.
5. Баб'як О.С., Біленчук П.Д., Чирва Ю.О. Екологічне право України. – К.: Атака, 2000. – 216 с.
6. Збірник методичних рекомендацій про державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства. - Чернівці: Зелена Буковина, 1996. - 248 с.
7. Модернізація виробництва: системно-екологічний підхід: Посібник з екологічного менеджменту / Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. та ін. - К.: СИМВОЛ-Т, 1997. - 245 с.
8. Организация управления в условиях рыночных отношений: Учебно-методическое пособие. - К.: МЗУУП, 1993. - 28 с.
9. Правова база з питань екології та охорони природного середовища. Збірник нормативно-правових актів / Укладач Камлик М.І. - К.: Атіка, 2001. - 632 с.

10. Программа действий по охране окружающей среды для Центральной и Восточной Европы. Одобрено на конференции министров по защите окружающей среды, Люцерн, Швейцария, 1995.-149 с.
11. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. - К.: ВЕГО «МАМА-86», 2003. - 160 с.
12. Лозанський В.Р. Екологічне управління в розвинутих країнах світу в порівнянні з Україною. – Харків, УкрНДІЕП, 2000. – 68 с.
13. Корпоративне управління: Навч. посібник / Задахайло Д.В., Кібенко О.Р., Назарова Г.В. - Х.: Ескада, 2003.- 688 с.
14. Менеджмент організацій: Підручник / Л.І. Федулова. – К.: Либідь, 2003. – 446 с.
15. Управління персоналом: Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Мельничук Д.П.: Житомир:ЖДТУ, 2006.–327 с.
16. Амрин Г., Ритчи Дж., Моді К. Организация производства и управления в американских корпорациях: Пер. с англ. - М.: Экономика, 1991. – 177 с.
17. Акофф Р. Планирование будущего корпорации. - М., 1985. - 74 с.
18. Нечипоренко Г.Л., Шевченко В.О. Установи та організації, що займаються проблемами навколишнього середовища в Україні. Довідник. Київ, 1997. – 125 с.
19. Стандарти ISO 14000.

Допоміжна

1. Амрин Г., Ритчи Дж., Моді К. Организация производства и управления в американских корпорациях: Пер. с англ. – М.: Экономика, 1991. – 177с.
2. Акофф Р. Планирование будущего корпорации. – М., 1985. – 74 с.
3. Богаров М. К. Наука управления: новый подход. – М.: Знание, 1990. – 64 с.
4. Модернізація виробництва: системно-екологічний підхід: Посібник з екологічного менеджменту / Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Навроцький В. М. та ін. – К.: СИМВОЛ-Т, 1997. – 245 с.
5. Можно ли управлять предприятием вместе? / Под ред. И. П. Фаминского и А. И. Наумова. – М., 1990. – 217 с.
6. Моисеева Н. К., Анискин Ю. П. Современное предприятие. Конкурентоспособность. Маркетинг. Обновление. – М.: 1993. – 274 с.
7. Нельсон Б., Экономі П. Умение управлять для «чайников». – К.: Диалектика. 1997. – 322 с.
8. Новая технология и организационные структуры: Пер. с англ./ Под ред. И. Пиннингеа, А. Бьюитандама. – М.: 1990. – 269 с.
9. Организация управления в условиях рыночных отношений: Учебно-методическое пособие. – К.: МЗУУП, 1993. – 28 с.
10. Организация управления в экологии. Программа и методические разработки. Сост. Н. В.Максименко. – Харьков: ХГУ, 1997. – 23 с.
11. Оучи У. Методы организации производства: японский и американский подходы. – М., 1984. – 184 с.
12. Питерс Т., Уотерман Р. В поисках эффективного управления. – М., 1986. – 343 с.
13. Правова база з питань екології та охорони природного середовища. Збірник нормативно-правових актів / Укладач Камлик М. І. – К.: Атіка, 2001. – 632 с.

14. Інформаційні ресурси

Офіційні сайти державних установ:

Верховна Рада України	www.portal.rada.gov.ua
Кабінет Міністрів України	www.kmu.gov.ua
Міністерство фінансів	www.minfin.gov.ua
Державна податкова служба України	www.tax.gov.ua
Державна служба статистики України	www.ukrstat.gov.ua
Національний інститут стратегічних досліджень	www.niss.gov.ua
Центр перспективних соціальних досліджень	www.cpsr.org.ua
Антимонопольний комітет України	www.amc.gov.ua